

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญ จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
- 1.1.2 เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว
- 1.1.3 เพื่อพัฒนาชุดสื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว
- 1.1.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น
- 1.1.5 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรกับความต้องการที่มีต่อชนิดของสื่อ ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อ และความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลจำนวน 6 คน ผู้นำเกษตรกรจำนวน 6 คน เกษตรกรเป้าหมายในการดำเนินโครงการลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพข้าว ปี 2556 ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 240 คน มีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 150 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้วิธีจับฉลากตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละตำบล

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และชุดสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนา ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด แบ่งเป็น 3 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 และ 2 ข้อมูลเพื่อประกอบการพัฒนาชุดสื่อ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ชนิดของสื่อที่เหมาะสมและความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ชุดที่ 3 ความพึงพอใจต่อสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่ผู้วิจัยพัฒนา

2) ชุดสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยการรวบรวมข้อมูล พิจารณาสื่อและพัฒนาชุดสื่อที่เหมาะสม

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าทางสถิติพื้นฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน มีอายุเฉลี่ย 50.55 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา ประสพการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 25.13 ปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.34 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ยครัวเรือนละ 19.67 ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,999 บาทต่อไร่ และรายได้จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 10,568 บาทต่อไร่ (พ.ศ.2556)

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดในชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการส่วนใหญ่ได้รับจาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โทรศัพท์ การฝึกอบรม อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน วิทยุกระจายเสียง และผู้นำชุมชน ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมของเทคโนโลยีในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเกษตรในระดับชุมชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง ป้ายประชาสัมพันธ์ และในระดับครัวเรือน ได้แก่ โทรศัพท์ ผู้มีความสามารถในการอ่าน และเครื่องรับสัญญาณวิทยุ ตามลำดับ

1.3.2 ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของชุดสื่อ เพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุน

1) ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อเพื่อส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการต่อชนิดสื่อ คู่มือ แผ่นพับ และวีดิทัศน์ ในระดับมาก

ประกอบกับความต้องการของผู้นำเกษตรกรต่อสื่อ แผ่นพับในระดับมากที่สุด และความต้องการของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อสื่อ วิดีทัศน์ ในระดับมากที่สุด

และมีข้อเสนอแนะจากเกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ ดังนี้

(1) คู่มือ ควรมีขนาดกะทัดรัด พกพาสะดวก มีความหนาประมาณ 6 – 30 หน้า ตัวอักษรขนาดใหญ่ อ่านง่าย ภาพประกอบชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อหา ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ลำดับเนื้อหาเป็นขั้นตอน เน้นข้อสำคัญให้ชัดเจน

(2) แผ่นพับ ควรมีขนาดเล็ก พกพาสะดวก ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ อ่านได้ง่าย ภาพประกอบสวยงาม ควรมีเนื้อหาที่สั้นกระชับชัดเจน เข้าใจง่ายและต่อเนื่อง แบ่งเนื้อหาเป็นสัดส่วนตามประเด็นเนื้อหา มีความน่าสนใจ และอธิบายประกอบภาพ

(3) วิดีทัศน์ ควรมีความยาวประมาณ 10 - 20 นาที หรือตามความเหมาะสมของเนื้อหา มีภาพประกอบชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อหา จัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยอาจนำเสนอเป็นตอนๆ ในแต่ละประเด็นที่สำคัญ มีความสัมพันธ์ของภาพและเสียง สื่อสารเข้าใจได้ง่าย และมีความน่าสนใจ

2) ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรมีความต้องการต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวทุกเรื่อง โดย การเลือกใช้พันธุ์ที่เหมาะสม การคัดเลือกและทดสอบเมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้อง การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ การจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ การใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง การใช้สารชีวภาพ ชีวภัณฑ์ การจัดการฟางข้าว และ การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกที่เหมาะสม การใช้แผ่นเทียบสี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการน้ำในแปลงนา การสำรวจแปลงนา การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน การปลูกพืชบำรุงดิน การทำบัญชีฟาร์ม และการทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.3 ชุดสื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

1) คู่มือ การลดต้นทุนการผลิตข้าว 3 เล่ม 1 เล่ม 2 เล่ม มีขนาด กว้าง 14.80 เซนติเมตร ยาว 21 เซนติเมตร จำนวน 40 หน้า ตัวอักษร TH Niramit AS ขนาด 18 มีสีสันสดใส และภาพประกอบ กำหนดปริมาณเนื้อหาที่มีความกะทัดรัดและได้ใจความ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความสะดวกในการใช้งาน โดยการลำดับเลขหน้า และหัวข้อหลักของเนื้อหาสาระแต่ละเรื่อง และเพิ่มเติมในส่วนเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ การผลิตสอร์โมนบำรุง สารชีวภัณฑ์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มคุณภาพผลผลิต และลดต้นทุนการผลิตข้าว

2) แผ่นพับ มีขนาด กว้าง 24.20 เซนติเมตร ยาว 40.60 เซนติเมตรพับ 2 ทบ แบ่งแผ่นพับเป็น 4 ส่วน ทั้ง 2 ด้าน ใช้ตัวอักษร TH Krub ขนาด 18 มีสีสันสดใสและภาพประกอบชัดเจน และจัดองค์ประกอบ โดยมีด้วยเนื้อหาสาระเป็นประเด็นหลักๆ สั้นกระชับ และชัดเจนการใช้แผนภาพเพื่ออธิบายให้เห็นชัดเจนและลดรายละเอียดของเนื้อหา

3) วิดีทัศน์ ประกอบด้วยภาพ ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษร สี สัน และเสียงบรรยาย โดยการลำดับภาพ เนื้อหา และเสียงบรรยาย ตามลำดับ และจัดทำเพื่อให้มีความสอดคล้องกัน ซึ่งมีความยาวทั้งสิ้น 17 นาที 46 วินาที โดยพิจารณาจากปริมาณเนื้อหาที่เหมาะสมและช่วงเวลาอยู่ในระหว่าง 10 – 20 นาที ตามข้อเสนอแนะของเกษตรกร แบ่งเนื้อหาโดยมีด้วยเนื้อหาสาระ ใน 3 ประเด็น 6 ช่วงของการนำเสนอ

1.3.4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น

1) ความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น ดังนี้

(1) คู่มือ ในด้านรูปแบบ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง ขนาดของคู่มือ ขนาดตัวอักษร ภาพประกอบ ภาษาที่ใช้ ปริมาณเนื้อหา ความสะดวกในการใช้งาน และสี สัน ในระดับมากที่สุด และในด้านเนื้อหาสาระ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง การลดการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้สารเคมี การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และการปฏิบัติบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน ในระดับมากที่สุด

(2) แผ่นพับ ในด้านรูปแบบ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง ขนาดของแผ่นพับ ขนาดตัวอักษร ภาพประกอบ ภาษาที่ใช้ ปริมาณเนื้อหา ความสะดวกในการใช้งาน และสี สัน ในระดับมากที่สุด และในด้านเนื้อหาสาระ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง การลดการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้สารเคมี การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และการปฏิบัติบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน ในระดับมากที่สุด

(3) วิดีทัศน์ ในด้านรูปแบบ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง ความยาวของวิดีโอ ความน่าสนใจ ตัวอักษร การลำดับภาพและเนื้อหา ภาษาที่ใช้ ความสัมพันธ์ของภาพและเสียง การใช้เสียงบรรยาย และภาพประกอบ ในระดับมากที่สุด ในด้านเนื้อหาสาระ เกษตรกร ผู้นำเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจโดยรวมในเรื่อง การลดการใช้เมล็ดพันธุ์ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี การลดการใช้สารเคมี การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของ

ดิน การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และการปฏิบัติบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน ในระดับมากที่สุด

2) ข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น ดังนี้

(1) คู่มือ พบว่า เกษตรกรเสนอแนะให้ตัวอักษรควรมีขนาดใหญ่ และเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาในเรื่องการปฏิบัติบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน และองค์ความรู้เกี่ยวกับดินและปุ๋ย ส่วนเจ้าหน้าที่เสนอแนะให้ปรับสีสันปกให้ชัดเจนและเพิ่มเนื้อหาในส่วนของการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน

(2) แผ่นพับ พบว่า เกษตรกรและผู้นำเกษตรกร เสนอแนะให้แผ่นพับควรมีขนาดใหญ่ขึ้น ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ขึ้น ลดสีสันและลดลายของพื้นตัวอักษร และเพิ่มความเพิ่มรายละเอียดในเนื้อหาต่างๆ ส่วนเจ้าหน้าที่ เสนอแนะ ควรให้มีภาพน้อยลงและขยายภาพให้ใหญ่ขึ้นลดเนื้อหาลง กระชับเพื่อความสะดวกในการอ่าน

(3) วิดีทัศน์ พบว่า เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ เสนอแนะ ควรให้มีแบ่งการนำเสนอเป็นตอนสั้นๆ และการนำเสนอในรูปแบบการ์ตูนเคลื่อนไหวเพื่อความน่าสนใจ

1.3.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร กับความต้องการที่มีต่อชนิดของสื่อ ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อ และความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา พื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำนา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร การมีส่วนร่วมและบทบาททางสังคม ต้นทุนการผลิตและรายได้จากการผลิตข้าว มีความสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อ และความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว แต่ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

2. อภิปรายผล

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเกษตรกร ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า

เกษตรกรเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน และจากการทดสอบสมมติฐาน นั้นพบว่า เพศมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการที่มีต่อชนิดสื่อในกลุ่มสื่อภาพนิ่งและสื่อเสียง และมีความสัมพันธ์ต่อความต้องการเนื้อหาสาระของชุดสื่อในเรื่องการลดการใช้เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 50.55 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสและจบชั้นประถมศึกษา ซึ่งความแตกต่างของระดับการศึกษามีผลต่อความต้องการด้านเนื้อหาของชุดสื่อ ในเรื่องการลดการใช้สารเคมี และการทำบัญชีฟาร์มบัญชีครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 25.13 ปี ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผลต่อความต้องการที่มีต่อชนิดสื่อทุกชนิด เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน โดยส่วนใหญ่เป็นคู่สามีภรรยาของเกษตรกร มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.34 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ยครัวเรือนละ 19.67 ไร่ ต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 3,999 บาทต่อไร่ ซึ่งแตกต่างจากต้องตา บัวเขียว (2555: 84) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยในการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าว 4,551.94 บาทต่อไร่ เนื่องจากเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวลงได้น่าความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ และรายได้จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 10,568 บาทต่อไร่ (พ.ศ. 2556) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจาก การปรับราคาที่สูงขึ้นในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2556/57 และจากการทดสอบสมมติฐาน พื้นที่ถือครองการทางเกษตร และรายได้ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความต้องการเนื้อหาสาระของสื่อ ในเรื่องการลดการใช้เมล็ดพันธุ์ และต้นทุนการผลิตของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความต้องการสื่อภาพนิ่งและวิดีโอ

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดในชุมชน และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การมีบทบาททางสังคมมีผลต่อความต้องการชนิดสื่อภาพนิ่ง เสียงบรรยายและเสียงประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรส่วนใหญ่ได้รับจาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โทรศัพท์ การฝึกอบรม อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน วิทยุกระจายเสียง และผู้นำชุมชน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 73) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาเป็นผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมของเทคโนโลยีในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเกษตรในระดับชุมชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง ป้ายประชาสัมพันธ์ ส่วนในระดับครัวเรือน ได้แก่ โทรศัพท์ ผู้มีความสามารถในการอ่าน และเครื่องรับสัญญาณวิทยุ ซึ่งเหมาะสมต่อการส่งเสริมโดยใช้สื่อประเภท สิ่งพิมพ์ เสียง และภาพยนตร์ และจากการทดสอบ

สมมติฐาน พบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรมีผลต่อความต้องการชนิดสื่อสิ่งพิมพ์และความต้องการเนื้อหาของชุดสื่อในเรื่องการลดการใช้ปุ๋ยเคมีและการลดการใช้สารเคมี

2.2 ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

2.2.1 ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อเพื่อส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า เกษตรกรมีความต้องการต่อชนิดสื่อ กลุ่มสื่อ แผ่นพับ และวิดิทัศน์ ในระดับมาก เนื่องจาก กลุ่มสื่อเป็นสื่อที่ให้ข้อมูลและรายละเอียดได้มาก สะดวกในการใช้งานสามารถเปิดอ่านได้ตามต้องการ แผ่นพับเป็นสื่อที่สะดวกในการใช้งานเช่นกัน สามารถพกพาได้สะดวก และมีเนื้อหาที่สั้นกระชับเข้าใจได้ง่าย และวิดิทัศน์เหมาะสำหรับทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้ที่อ่านไม่สะดวก ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้นำเกษตรกรต่อสื่อ แผ่นพับในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นสื่อที่สะดวก สื่อสารได้ง่าย น่าสนใจและต้นทุนการผลิตสื่อไม่สูง และความต้องการของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อสื่อ วิดิทัศน์ ในระดับมากที่สุด เนื่องจาก เหมาะสมกับอายุของเกษตรกรที่ไม่สะดวกในการอ่าน และยังขาดสื่อชนิดนี้ในการส่งเสริมการเกษตรในท้องที่

2.2.2 ความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า เกษตรกรสนใจหรือต้องการความรู้ที่เหมาะสมแตกต่างกัน เกษตรกรมีความต้องการต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวทุกเรื่อง โดย การเลือกใช้พันธุ์ที่เหมาะสม การคัดเลือกและทดสอบเมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้อง การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ การจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ การใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง การใช้สารชีวภาพ ชีวภัณฑ์ การจัดการฟางข้าว และการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ วิธีการปลูกที่เหมาะสม การใช้แผ่นเทียบสี การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการน้ำในแปลงนา การสำรวจแปลงนา การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน การปลูกพืชบำรุงดิน การทำบัญชีฟาร์ม และการทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง และ จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการเนื้อหาสาระในบางเรื่องได้แก่ เพศ การศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน พื้นที่ถือครองทางการเกษตร รายได้จากการผลิตข้าว การมีส่วนร่วมและบทบาททางสังคม และแหล่งข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร

2.3 ชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่ผู้วิจัยพัฒนา ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ชุดสื่อที่เหมาะสมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว ที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรในอำเภอหนองหญ้าไซ ประกอบด้วย คู่มือ แผ่นพับ และวิดีโอ ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการผลิตสื่อที่สอดคล้องกับ ณรงค์ สมพงษ์ (2535: 53-65) ในเรื่อง ขั้นตอนในการผลิตสื่อเพื่องานส่งเสริมและเผยแพร่ และ ผลิตสื่อตามหลักการพื้นฐานการจูงใจของ วิจิตร อาวะกุล (2539: 185)

ในด้านรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์คือ คู่มือ และแผ่นพับ ได้จัดทำขึ้นให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด พกพาสะดวก เนื้อหากระชับ และภาพประกอบที่ชัดเจน ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ อ่านง่าย ซึ่งสอดคล้อง วรณีย์ สมุทรวนิช (2541: 108-110) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร พบว่า รูปแบบของนิตยสาร ความมีขนาดเล็กเพื่อความสะดวกในการจัดเก็บ ควรมีภาพประกอบที่เหมาะสมและดึงดูดใจ และสอดคล้องกับ สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 74-75) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า เอกสารแนะนำควรมีขนาดเล็ก พกพาสะดวก บทความของเอกสารไม่ยาวมีเฉพาะที่สำคัญ ภาพประกอบชัดเจนเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาดียิ่งขึ้นและสวยงามชวนให้อ่าน และสอดคล้องกับ ยุทธนา ดวงจันทร์ (2552: 72-73) ที่ได้ศึกษาเรื่อง โครงการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในการออกแบบนิตยสารควรมีรูปแบบตัวอักษร ชัดเจน อ่านง่าย เด่นชัด สวยงาม และมีขนาดเหมาะสม

ในด้านรูปแบบของสื่อวิดีโอ ได้จัดทำให้ มีความยาวประมาณ 15-20 นาที มีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ตัวอักษรและภาพประกอบมีขนาดใหญ่และชัดเจน และน่าสนใจ การให้เสียงบรรยายชัดเจนและชวนฟัง ลำดับภาพ เนื้อหา และเสียงอย่างสอดคล้องกันและเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ สุพจน์ ไหมกันทะ (2552: 76) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำเครื่องเงินในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เนื้อหาสื่อควรเป็นลำดับขั้นตอน การให้เสียงประกอบที่สามารถจูงใจผู้เรียน และมีความสมบูรณ์ในการตัดต่อลำดับภาพและเนื้อหา

2.4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น

2.4.1 ความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า โดยเฉลี่ยแล้ว เกษตรกร ผู้นำเกษตรกร เจ้าหน้าที่ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านรูปแบบและด้านข้อมูลเนื้อหาของ คู่มือ แผ่นพับ และวิดีโอ เนื่องจากการในการพัฒนาสื่อแต่ละชนิดของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

ได้ศึกษาหาความต้องการก่อนการผลิตสื่อและการผลิตสื่อตามขั้นตอนกระบวนการที่มีการวางแผนอย่างมีระบบ และข้อสังเกตส่วนของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นผู้เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อ ขนาดตัวอักษร และภาพประกอบในระดับมากเนื่องจากต้องการให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อความสะดวกในการอ่าน

2.4.2 ข้อเสนอแนะต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้น

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า

1) คู่มือ ควรมีรายละเอียด ข้อมูลที่มากพอและชัดเจน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติได้จริง ตัวอักษรควรมีขนาดใหญ่เพื่อความสะดวกในการอ่าน

2) แผ่นพับ ควรมีความน่าสนใจ สีสดใส แต่สะดวกในการอ่าน รายละเอียดของข้อมูลมีเพียงพอชัดเจนและสั้นกระชับ และการจัดสัดส่วนของภาพและเนื้อหาในพื้นที่ที่จำกัดด้วยขนาดของแผ่นพับ

3) วิดีทัศน์ เนื่องจากมีความยาว และประกอบด้วยเนื้อหาหลายเรื่อง จึงควรมีแบ่งการนำเสนอเป็นตอนสั้นๆ และควรเพิ่มความน่าสนใจในการนำเสนอในรูปแบบการ์ตูน

2.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร กับความต้องการที่มีต่อชนิดของสื่อ ความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อ และความพึงพอใจที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

จากผลการวิจัย ทำให้ทราบว่า ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา พื้นที่ถือครองทางการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำนา การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร การมีส่วนร่วมและบทบาททางสังคม ต้นทุนการผลิตและรายได้จากการผลิตข้าว มีความสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อชนิดของสื่อและความต้องการที่มีต่อเนื้อหาสาระของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน โดยเฉพาะปัจจัยเรื่องประสบการณ์ในการทำนามีความสัมพันธ์กับความต้องการที่มีต่อชนิดสื่ออย่างชัดเจน

แต่ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว อาจเนื่องมาจากการขั้นตอนในการพัฒนาชุดสื่อขึ้นนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของเกษตรกร ผู้นำเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ แล้วจึงนำมาพัฒนาชุดสื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ทำให้ระดับความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุดซึ่งใกล้เคียงกัน จึงไม่พบว่ามี ความสัมพันธ์กันในทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือผู้ที่สนใจ สามารถนำแนวทางในการพัฒนาสื่อไปปรับใช้กับการพัฒนาสื่อในเรื่องที่จะถ่ายทอดให้กับเกษตรกรได้อย่างเหมาะสมโดย

3.1.1 ขั้นตอนการพัฒนาสื่อในการส่งเสริมให้เหมาะสม ดังนี้

1) กำหนดชนิดของสื่อที่เหมาะสมและเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอในการใช้ในการส่งเสริม ให้สอดคล้องและตรงตามความต้องการของเกษตรกรเป้าหมาย และผู้นำเกษตรกร หรือที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่นั้น ร่วมกับการพิจารณาจากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เช่น เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จำนวนแรงงาน ในครัวเรือน ต้นทุน รายได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน แหล่งข้อมูลข่าวสาร และความพร้อมในการใช้สื่อของเกษตรกร ซึ่งมีผลต่อความต้องการของชนิดของสื่อและเนื้อหาของสื่อที่แตกต่างกัน

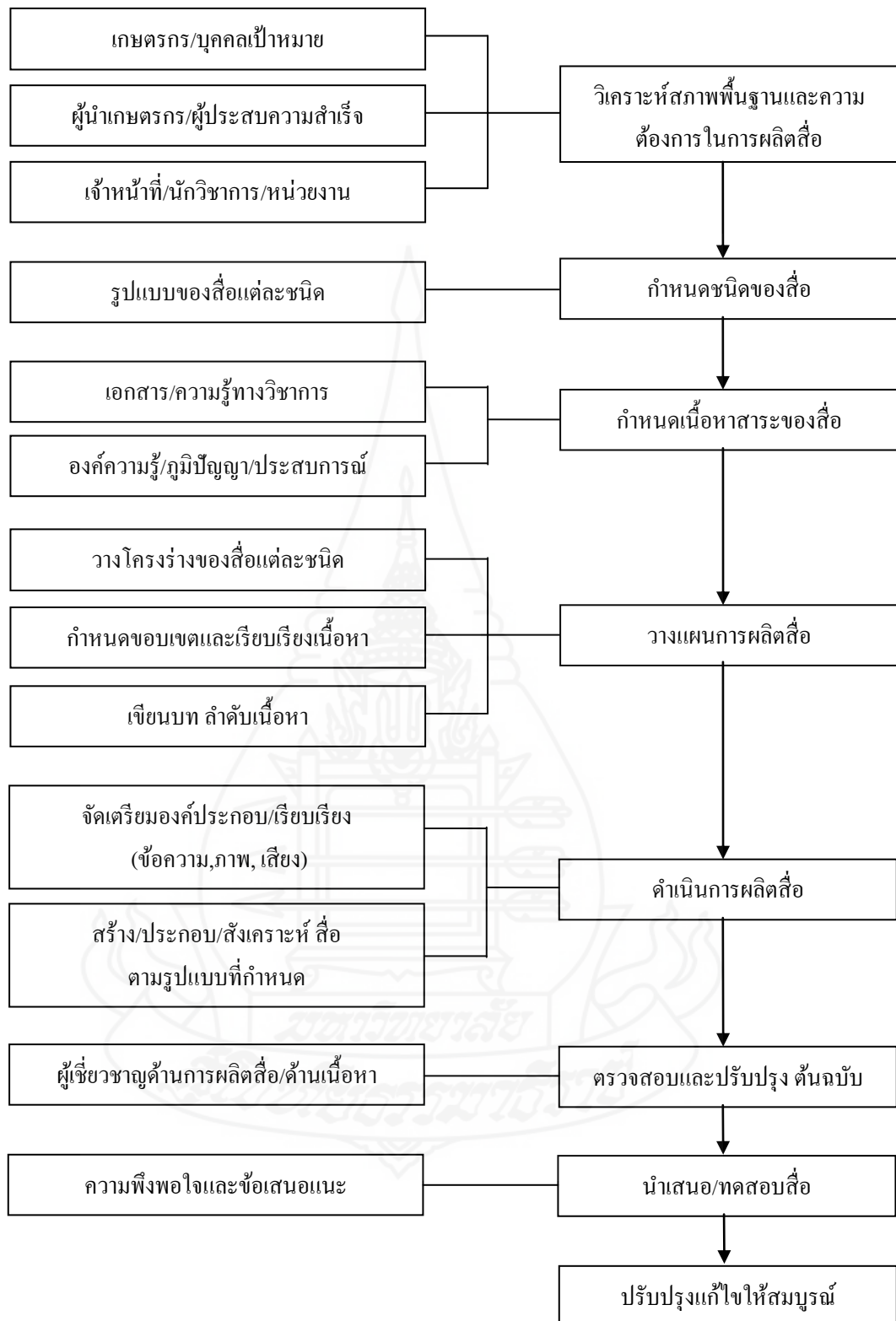
2) วางแผนการผลิตสื่อ โดยการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับข้อมูล เนื้อหา องค์ความรู้ที่ถูกต้อง และรูปแบบของสื่อแต่ละชนิดที่เหมาะสม และวางโครงสร้างของสื่อ กำหนดขอบเขตของเนื้อหา จัดเตรียมเนื้อหา เขียนบทสำหรับสื่อภาพและเสียง

3) ดำเนินการผลิตสื่อตามแผนการผลิตสื่อ

4) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทางด้านการผลิตสื่อและด้านเนื้อหาทางวิชาการ ตรวจสอบต้นฉบับ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5) นำเสนอชุดสื่อที่พัฒนาขึ้นแก่กลุ่มตัวอย่างเพื่อสอบถามความพึงพอใจและข้อเสนอแนะ

6) นำมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะที่ได้เพื่อให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุดเพื่อใช้ส่งเสริมหรือถ่ายทอดให้กับเกษตรกร

ภาพที่ 5.1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาสื่อที่เหมาะสม

3.1.2 รูปแบบในการพัฒนาสื่อ แต่ละชนิด

1) คู่มือ รูปแบบควรมีขนาดเล็กกะทัดรัด พกพาสะดวก มีความหนาประมาณ 20 - 30 หน้า ตัวอักษรควรมีขนาดใหญ่ อ่านง่าย มีภาพประกอบคมชัดและจำนวนมากพอที่จะสร้างความเข้าใจและสอดคล้องกับเนื้อหา และข้อมูลของเนื้อหาสาระควรแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ จัดกลุ่มของเนื้อหาที่สอดคล้องกัน ลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ความกระชับและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย

2) แผ่นพับ ควรมีองค์ประกอบโดยรวมที่น่าสนใจ แยกหัวเรื่องและเนื้อหาเป็นประเด็นและลำดับอย่างชัดเจน สั้นกระชับ เข้าใจง่าย และมีความต่อเนื่อง ตัวอักษรมีขนาดใหญ่ อ่านง่าย ภาพประกอบมีความชัดเจน มีสีสันน่าสนใจ จัดสัดส่วนของภาพและเนื้อหาในพื้นที่ที่จำกัดด้วยขนาดของแผ่นพับ

3) วิดิทัศน์ ควรมีความยาวประมาณ 10 - 30 นาที หรือตามความเหมาะสมของเนื้อหา โดยอาจนำเสนอเป็นตอนๆ ในแต่ละประเด็นที่สำคัญ มีความสัมพันธ์ของภาพและเสียง สื่อสารเข้าใจได้ง่าย และควรเพิ่มความน่าสนใจในการนำเสนอในรูปแบบการ์ตูน การสาธิต หรือการแนะนำโดยวิทยากรการเกษตร

3.1.3 การนำชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวไปใช้ ดังนี้

1) หน่วยงานราชการ เอกชน หรือท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการผลิตข้าว สามารถใช้สื่อในชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวในระดับสื่อสารมวลชน เพื่อสื่อสารให้แก่เกษตรกรในวงกว้างโดยผ่านช่องทางการสื่อสารมวลชน เช่น การเผยแพร่ทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือการจัดพิมพ์ แผ่นพับ คู่มือ หรือสำเนาวิดิทัศน์เพื่อแจกจ่ายให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจ

2) เจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว หรือสื่อชนิดใดชนิดหนึ่งในชุดสื่อนี้ตามความเหมาะสมของเกษตรกรเป้าหมาย ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวหรือประกอบการฝึกอบรมการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้แก่เกษตรกรเป้าหมาย

3) เกษตรกรหรือผู้สนใจ สามารถศึกษาแนวทางและเทคโนโลยีในการลดต้นทุนการผลิตข้าวด้วยตนเอง โดยใช้ชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่พัฒนาขึ้นนี้

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาในเรื่องของ การทดสอบประสิทธิภาพของชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าว

3.2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่อง กระบวนการการใช้สื่อในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร

3.2.3 ควรมีการวิจัยในเรื่อง พัฒนาสื่อชนิดอื่นๆ เช่น สื่อบุคคล การสาธิต การฝึกอบรมในการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร

3.2.4 ควรมีการวิจัยในเรื่อง การพัฒนาชุดสื่อเพื่อการส่งเสริมในด้านอื่นๆ ที่ต้องการถ่ายทอดให้กับเกษตรกร ให้เหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่นั้นๆ

